

УДК 339.7

Циганов Сергій Андрійович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*
Tsyganov Sergiy
*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of International Finance
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
ORCID: 0000-0002-9032-7829

Циганова Надія Вікторівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*
Tsyganova Nadiia
*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Banking and Insurance
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*
ORCID: 0000-0002-5186-8884

DOI: 10.25313/2520-2294-2023-10-9334

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

STRUCTURAL TRANSFORMATIONS IN FINANCIAL MARKETS UNDER CONDITIONS OF GLOBAL DEVELOPMENT

Анотація. У статті розглянуто закономірності розвитку глобального фінансового середовища у сучасних умовах. Досліджено сутність фінансової глобалізації як економічного феномену, основні форми прояву та чинники, що визначають її характер і вплив на розвиток національних економік та світову економіку в цілому. Особливості формування та розвитку глобального економічного простору, що проявляються у поглибленні міжнародного поділу праці, створенні глобальних ланцюгів доданої вартості, до яких залучається все більше країн світу, визначають специфіку функціонування світового фінансового середовища з відповідною ринковою інфраструктурою. Це проявляється у зростанні масштабів, зміні структури та динаміці руху міжнародного фінансового капіталу, впливає на формування ринкових механізмів розподілу та ефективного використання наявних фінансових ресурсів в межах світового господарства. Характерною особливістю функціонування світової економіки та її фінансового сектору є їх циклічний характер, що проявляється у нерівномірності розвитку їх складових та неспівпадінні у часі фаз економічного циклу під впливом різних чинників, їх взаємний вплив.

Проаналізовано місце і роль фінансових ринків в процесі поширення фінансової глобалізації, які інтегровані у світовий фінансовий простір за допомогою сучасних інформаційних технологій. В умовах обмеженості фінансових ресурсів у системі світового господарства саме фінансові ринки виступають у якості механізму розподілу фінансових ресурсів і забезпечують їх ефективне використання на основі дії ринкових законів.

Визначено основні напрями та тенденції у розвитку фінансових ринків в умовах поширення глобальної нестабільності: формування нових елементів фінансової інфраструктури сучасної цифрової економіки, розширення асортименту інноваційних фінансових продуктів і технологій та зростання рівня конкуренції за ресурсами і клієнтами на фінансових ринках, ускладнення бізнес-моделей здійснення фінансових послуг у глобальному просторовому вимірі.

Ключові слова: світовий фінансовий ринок, фінансова глобалізація, глобальний розвиток, структурні трансформації.

Summary. The article examines the patterns of development of the global financial environment in modern conditions. The essence of financial globalization as an economic phenomenon, the main forms of manifestation and the factors determining its nature and influence on the development of national economies and the world economy have been studied. Features of the formation and development of the global economic environment manifested in the deepening of the international division of labour, determine the nature of the functioning of the global financial environment with the corresponding market infrastructure. This is manifested in the growth of volumes, changes in the structure and dynamics of the movement of international financial capital and affects the formation of the mechanism of market distribution and effective use of available financial resources within the global economy. The objective regularity of the development of the world economy is its cyclic nature, which occurs under the influence of various factors.

The place and role of financial markets in the process of the spread of financial globalization, which is integrated into the world financial space with the help of modern information technologies, are analysed. In the conditions of limited financial resources in the system of the world economy, it is financial markets that act as a mechanism for the distribution of available financial resources, ensuring their effective use based on the operation of market laws.

The main directions and trends in the development of financial markets in the conditions of the spread of global instability are defined: the formation of new elements of the financial infrastructure of the modern digital economy, the expansion of the range of innovative financial products and the increase in the level of competition for resources and clients in the financial markets, the complication of business models for the provision of financial services in the global spatial dimension.

Key words: financial globalization, global instability, world financial market, structural transformations.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується поширенням процесів глобалізації, які породжують якісно нові виклики перед країнами світу в умовах посилення нестабільності та вимагає від них адаптації національних економік до трансформаційних змін у світовій економіці через побудову ефективного механізму реагування на глобальні проблеми та розробки необхідних заходів для інтеграції у світовий економічний простір. В умовах глобального розвитку саме фінансові ринки як основний елемент фінансової інфраструктури виступають рушійною силою функціонування світової економіки, оскільки вони забезпечують ефективний розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів для інвестування в різні інфраструктурні проекти та вирішення глобальних проблем, що стоять перед людством у сфері екології, медицини, продовольства, енергетики, створюють передумови для вільного руху капіталів та інших фінансових активів у світовому масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі дослідження глобалізаційних процесів у фінансовій сфері насамперед стосуються трансформаційних змін, що відбуваються на фінансових ринках, посилення міжнародного вектору у діяльності фінансових посередників, що створює можливості для інтеграції національних фінансових ринків у світовий (глобальний) ринок за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, міжнародного капіталу як катализатора прискорення світового економічного розвитку.

Теоретико-методологічним підґрунтям аналізу структурних трансформацій на фінансових ринках в умовах глобального розвитку є дослідження зарубіжних та вітчизняних економістів. Зокрема, можна відзначити роботи О. Білоруса, І. Кругмана,

Д. Лук'яненка, Ф. Мишкіна, В. Міщенко, О. Мозгового, Х. Менвіла, С. Науменкової, М. Познера, О. Рогача, А. Ругмана, Дж. Сороса, В. Сіденка, Н. Стукало, А. Філіпенка, М. Фрідмана, С. Якубовського та інших економістів. Проте останні структурні зміни на фінансових ринках в умовах прискорення інноваційного розвитку, посилення їх волатильності та регулятивних змін потребують подальшого теоретичного обґрунтування.

Метою статті є визначення закономірностей і сучасних тенденцій розвитку фінансового середовища, процесів його структурної трансформації в умовах глобальної фінансової нестабільності та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового ринку в Україні та його інтеграції у світовий фінансовий простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лібералізація у сфері міжнародних економічних відносин стала важливою умовою розвитку глобалізації, насамперед в економічній сфері. Поширення глобалізаційних процесів має суперечливий характер, що проявляється у поглибленні нерівномірності розвитку окремих країн та регіонів світу. На думку В. Сіденка, парадоксом глобалізації стало те, що вона сама стала величезним викликом для людства, оскільки її розвиток значною мірою залежить від дії чинників, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних зі зростаючими глобальними викликами. Це стало наслідком прояву ендогенних проблем неоліберальної форми сучасної глобалізації та її суперечностями зі змістом кардинальних структурних трансформацій у світовій системі господарювання [1, с. 7]. Найбільш важливою складовою економічної глобалізації є фінансова, яка характеризується зростанням обсягів, інтенсивності та диверсифікації міжнародних фінансових потоків, значним впливом у формуванні та розвитку глобального фінансового середовища,

яке поширилось за межі національних економік. Між економічною і фінансовою глобалізацією існує дуже тісний взаємозв'язок, їх глибока взаємозалежність та взаємообумовленість. Розвиток глобалізаційних процесів не можливий без використання фінансових ресурсів глобального ринку, а на самих фінансових ринках, у свою чергу, відбуваються трансформаційні зміни під значним впливом основних трендів глобального розвитку.

Фінансова глобалізація — це складний і суперечливий процес розвитку світового господарства кінця XX — початку XXI століття, який не має аналогів в економічній історії. Економічним феноменом є і сучасний світовий (глобальний) фінансовий ринок [2]. Поширення глобалізаційних процесів має значний вплив на функціонування світового господарства і характеризується зростанням обсягів, інтенсивності та диверсифікації міжнародних фінансових потоків, що викликає асиметричну нерівномірність у її розвитку. Фінансова глобалізація має дуальний характер прояву, з одного боку вона сприяє економічному зростанню країн світу, новій якості економічних взаємовідносин між суб'єктами глобального розвитку, а з іншого збільшує потенційні ризики у сфері проведення міжнародних фінансових трансакцій, значно пришвидшує та розширює масштаби прояву локальних фінансово-економічних криз та посилює їх наслідки [2; 3]. Цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки, тому важливо їх враховувати, щоб мінімізувати ризики і максимально використовувати його потенціал для розвитку економіки.

До позитивних наслідків фінансової глобалізації слід віднести: збільшення доступу до фінансових ресурсів на міжнародних фінансових ринках, за рахунок високої мобільності капіталу, та зростання високими темпами обсягів міжнародних фінансових потоків, що сприяє розвитку для багатьох країн світу та їх підприємницьких структур; покращення ефективності функціонування фінансових ринків на основі їх диверсифікації та розвитку на них конкуренції між фінансовими посередниками, що призводить до зниження витрат і підвищення ефективності фінансових операцій; розвиток фінансових інновацій і використання сучасних технологій які мають значні переваги, що може призвести до підвищення ефективності фінансової системи; формування багатофункціональності фінансового ринку на основі комп'ютеризації та інформатизації; запровадження високих світових стандартів, ефективність в управлінні фінансовими ресурсами.

Негативними наслідками цього процесу можуть бути: посилення нерівномірності розвитку країн світу, оскільки розвинені країни мають більший доступ до фінансових ресурсів і технологій; збільшення ризиків настання фінансових криз та їх

швидке поширення на національних та міжнародних фінансових ринках, зростання їх нестабільності; посилення залежності реального сектору економіки від фінансового сектору, що може негативно позначитися на економічному зростанні [4; 5].

У сучасних умовах фінансова глобалізація є новітнім етапом інтернаціоналізації процесу, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів через інфраструктуру національних і міжнародних фінансових ринків інтегрованих у глобальний фінансовий простір за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Поширення фінансової глобалізації пов'язано не лише зі збільшенням масштабів операцій на світовому фінансовому ринку, але і з посиленням взаємозв'язку між основними його сегментами. На світовому фінансовому ринку відбуваються структурні трансформації, що призводять до перерозподілу простору між його секторами, та посилюються взаємозв'язки між національними та міжнародними фінансовими ринками. У результаті проблеми, що виникають на одних фінансових ринках все сильніше позначаються на фінансових ринках інших країн [6].

Фінансовий характер глобальної економіки на початку XXI ст. характеризується наступними показниками: частка фінансового сектору у світовому ВВП різко зросла. У порівнянні зі світовим ВВП обсяги трансакцій на глобальному фінансовому ринку є значними. За оцінками МВФ, у 2022 році вони становили близько 300 трлн. дол США, що майже втричі перевищує обсяг світового ВВП у 101,6 трлн. дол США [7]. В розвинених країнах цей показник перевищує параметри розвитку реального сектору економіки як за питомою вагою у ВВП, так і за роллю в економіці; темпи зростання фінансових ринків є значно вищими за показники розвитку ринків традиційних товарів і послуг за обсягами, а ціни на деривативи (часто спекулятивні) почали здійснювати значний вплив на ринки традиційних товарів.

Важливою складовою глобального фінансового ринку є фондовий ринок, який виступає потужною та ефективною платформою для реалізації можливостей з мобілізації фінансових ресурсів та зародження низки нових конкурентоспроможних інструментів інвестування. Основним елементом фондового ринку є фондова біржа, яка є майданчиком, що забезпечує можливість здійснювати операції з різними фінансовими інструментами, а також індикатором ефективності руху капіталу та стрімкого розвитку економіки країн світу.

У сучасних умовах світовий фондовий ринок є складним і динамічним утворенням, що відображає економічні та політичні зміни у всьому світі. Зараз світовий фондовий ринок перебуває на підйомі. Ландшафт цього ринку зараз формують кілька держав: США, Великобританія, Канада, країни Європи, Китай, Індія та Японія. За дани-

ми Всесвітньої федерації бірж (WFE) та Асоціації індустрії цінних паперів та фінансових ринків (SIFMA) аналітики інвестиційного банку Goldman Sachs порахували капіталізацію основних світових фондових ринків світу за 2022 р. Загальний обсяг капіталізації глобального фондового ринку за 2022 р. становив 108,6 трлн. дол США, що значно перевищує світовий ВВП [8]. Капіталізація найбільших фондових ринків світу за результатами 2022 р. представлена на рис. 1.

За даними рис. 1 видно, що наразі США є найбільшим, найрозвиненішим і найприбутковішим фондовим ринком у світі, з ринковою капіталізацією понад 46,2 трлн. дол США. Він охоплює широкий спектр компаній, від великих технологічних гігантів до малих підприємств. За останні кілька десятиліть акції США демонстрували високі темпи зростання. Європейський союз є другим за величиною фондовим ринком у світі, з ринковою капіталізацією у 12,1 трлн. дол США. Китай є третім за величиною фондовим ринком у світі, з ринковою капіталізацією у 11,5 трлн. дол США. За останні 20 років економіка Китаю зросла приблизно у 12 разів, що призвело до значного зростання його фондового ринку. На четвертому місці знаходиться фондовий ринок Японії з ринковою капіталізацією 5,8 трлн. дол США. Завершує п'ятірку найбільших фондових ринків світу Гонконг з ринковою капіталізацією у 4,3 трлн. дол США.

У майбутньому інвестиційний ландшафт може дещо змінитися. Міжнародними експертами фондового ринку прогнозується, що частка США на світовому фондовому ринку скорочуватиметься в майбутньому, тоді як ринки, що розвиваються, зростатимуть. Зокрема, аналітики інвестиційного банку Goldman Sachs прогнозують, що капіталіза-

ція фондового ринку США впаде до 35% загального обсягу світового ринку до 2030 року. Тим часом, згідно з прогнозами, ринки, що розвиваються, включаючи Китай та Індію, в сукупності досягнуть позначки в 35% за той же період часу. Очікується, що до 2050 року частка країн, що розвиваються, значно перевершить частку США і досягне 47% світових фондових ринків [8].

Найбільшими фондовими біржами світу за даними 2021 р. є фондові біржі зі США — Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE), яка представляє собою велику торгову платформу з значним оборотом та NASDAQ, разом вони формують майже половину світового фондового ринку з рівнем ринкової капіталізації у 26,6 і 23,5 трлн. дол США відповідно. Слідом за ними йде Шанхайська фондова біржа з Китаю — Shanghai Stock Exchange (SSE) з рівнем ринкової капіталізації у 7,6 трлн. дол США. Біржа Euronext є однією з найбільших фондових бірж у Європі, яка об'єднує фондові ринки Бельгії, Франції, Ірландії, Нідерландів, Норвегії та Португалії — вона займає четверте місце з рівнем ринкової капіталізації у 7,3 трлн. дол США. Японська фондова біржа — Japan Exchange Group займає п'яте місце у світі з рівнем ринкової капіталізації у 6,8 трлн. дол США. Фондова біржа з Гонконгу (Китай) — Hong Kong Exchanges (HKEX) з рівнем ринкової капіталізації у 6,1 трлн. дол США займає шосте місце у рейтингу Сьоме місце у світі займає Шеньчженьська фондова біржа з Китаю — Shenzhen Stock Exchange (SZSE) з рівнем ринкової капіталізації у 5,7 трлн. дол США. Найстаріша у світі Лондонська фондова біржа з Великобританії — London Stock Exchange (LSE) займає восьме місце з рівнем ринкової капіталізації у 4,1 трлн. дол США.

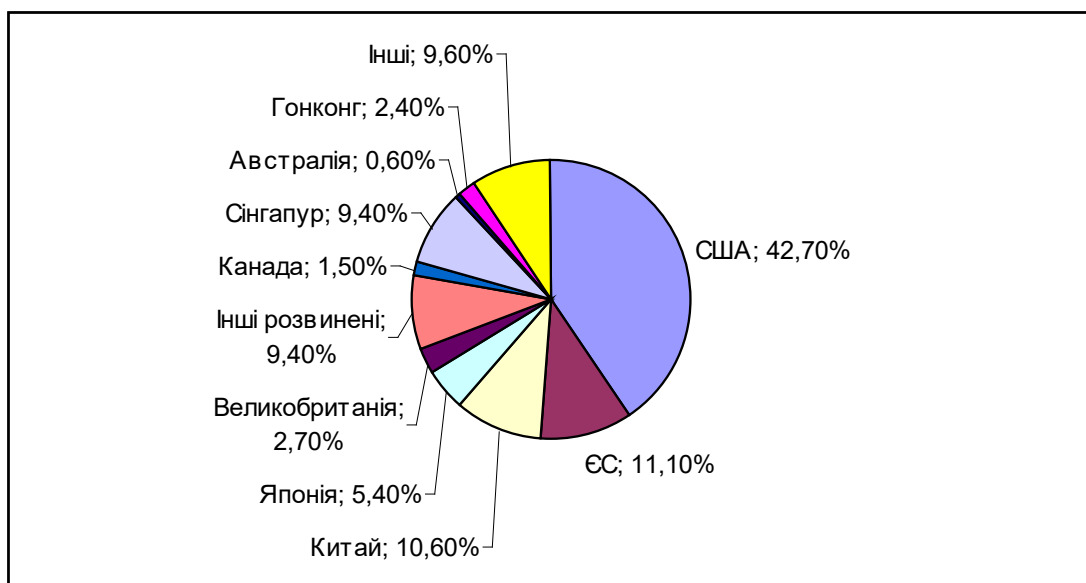

Рис. 1. Капіталізація фондових ринків світу у 2022 р., %
Джерело: побудовано на основі даних [8; 9]

Завершують десятку найбільших фондових бірж світу дві біржі з міста Мумбаї Індія — Бомбейська фондова біржа (TMX Group) і Національна фондова біржа (National Stock Exchange of India) з рівнем ринкової капіталізації у 4,0 і 3,8 трлн. дол США відповідно [10].

Сучасні умови розбудови глобального економічного простору визначають характер розвитку світового фінансового ринку. Глобалізація економіки призвела до інтеграції фінансових ринків різних країн. Це проявляється у зростанні обсягів міжнародних фінансових потоків, їх ефективному перерозподілі між різними країнами, регіонами та ринками, посиленні взаємозалежності фінансових ринків, підвищенні цілісності та єдності світового фінансового простору. Фінансові ринки стають все більш самостійними та впливовими, не обмежуючись обслуговуванням реального сектора економіки. Результатом цього стає набуття фінансовими ринками фактичної незалежності від політики окремих країн світу. Цей процес має циклічний характер та означає, що економічна активність має тенденцію до ринкових коливань, з періодами зростання та спаду. Ці цикли можуть бути викликані різними чинниками, такими як зміни попиту, пропозиції, технологій або політики.

Становлення та розвиток глобальної фінансової архітектури супроводжується стрімким зростанням світових фінансових потоків, що обумовлено зміною пріоритетів інвесторів. З одного боку, значно розширилося коло приватних інвесторів, які шукають більш вигідні сфери вкладання капіталу на фінансових ринках, незважаючи на чинники ризику. Це пов'язано з можливістю широкого доступу до інформації та фінансових інструментів, що дозволяє приватним інвесторам самостійно приймати рішення про розміщення своїх коштів. З іншого боку, розвинені фінансові ринки пропонують широкий спектр інструментів і послуг, що стимулює інвесторів до більш активного залучення до фінансових операцій. Інвестори готові приймати на себе більший ризик у пошуках більш високих доходів. Це в значній мірі сприяло зростанню обсягів венчурного капіталу, збільшенню питомої ваги торгів акціями на світовому фінансовому ринку з метою отримання високого прибутку та альтернативного вибору, що значно вплинуло на зростання обсягів як портфельних, так і прямих інвестицій. Зазначені процеси мають як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вони сприяють ефективному розподілу ресурсів та підвищенню економічного зростання, а з іншого, вони підвищують ризики фінансових криз та нестабільність глобальної економіки [11].

Завдяки розвитку Інтернет-технологій у сфері фінансів, що базуються на досягненні НТП, спостерігається масштабне технологічне переозброєння фінансових ринків та посилення їх взаємозв'язків.

Інформаційні технології, які дозволяють здійснювати швидкі та дешеві транскордонні платежі у великих обсягах і в режимі реального часу, сприяють підвищенню ефективності та прозорості фінансових ринків [12]. Інформаційні технології дозволяють автоматизувати багато процесів, пов'язаних з фінансовими операціями, що призводить до суттєвого зниження витрат. Значно підвищилась ліквідність фінансових активів завдяки впровадженню швидких та дешевих транскордонні платежів, що означає, що їх можна швидко і легко продати або купити. Значно розширився доступ до фінансових послуг та розширився їх асортимент для широкого кола учасників. Інформаційні технології дозволяють надавати фінансові послуги на глобальному рівні, що робить їх доступнішими для широкого кола учасників, включаючи домогосподарства, малий і середній бізнес, та інституційних інвесторів.

В фаховій економічній літературі з'явилося нове поняття «Fintech», що означає надання фінансових послуг, яке стало потужним трендом у практиці фінансових посередників. Цей термін у перше почали вживати в компаніях розташованих в Силіконовій долині, для характеристики різних проектів, пов'язаних з інтернет-технологіями, які в подальшому стали основою для розробки сучасних фінтехів. Цим поняттям також називають стартапи, які базуються на впровадженні сучасних фінансових технологій, завдяки яким, фінансові сервіси стають більш ефективнішими [13].

Внаслідок технологічного переозброєння на фінансових ринках відбулися значні трансформаційні зміни, які призвели до поступового перетворення індустрії фінансових технологій на самостійний інтенсивно розвиваючий сектор сучасної глобальної економіки. Глобальний ринок фінансових технологій у сучасних умовах став одним із найбільш швидко зростаючих та прибуткових у світі. За експертними оцінками, кількість користувачів фінансових технологій у світі, щороку зростає на 15–20%, відповідно активно сприяє поширенню інтернету у світі. За прогнозами фахівців очікується, що глобальний ринок фінансових технологій зросте у 2025 р. до 192 млрд. дол США, а у 2030 р. до 325 млрд. дол США [14].

Технологічне переозброєння фінансових ринків має значний вплив і на національні економіки. Воно сприяє підвищенню ефективності фінансової системи, що позитивно впливає на економічне зростання. Крім того, технологічні новації в сфері фінансів відкривають нові можливості для розвитку малого і середнього бізнесу, що сприяє підвищенню його конкурентоспроможності.

Одним із ключових трендів розвитку фінансових ринків у сучасних умовах глобального розвитку є розширення сфери діяльності фінансових посередників у напрямку їх універсалізації. Це

означає, що банки та інші фінансові інститути не обмежуються наданням лише одного виду послуг, а пропонують своїм клієнтам широкий спектр фінансових продуктів та операцій. Універсалізація діяльності фінансових установ є результатом зростання кількості фінансових послуг, які у сучасному світі стають все більш різноманітними, що вимагає від фінансових посередників розширення їхньої пропозиції; небувалої консолідації фінансово-кредитних установ у результаті злиття та поглинання фінансових установ, завдяки чому вони отримують доступ до нових ресурсів і ринків, що дозволяє їм розширювати свою діяльність. Цей процес посилюється на початку XXI століття, коли прискорилися процеси концентрації та збільшення масштабів діяльності фінансових установ. Зміни, які раніше відбувалися протягом десятиліть, зараз відбуваються набагато швидше. До злиття банківських установ у Європі, США та Японії приєдналися компанії з торгівлі цінними паперами та інвестиційні компанії [5; 6].

Крім того в умовах посилення жорсткої конкуренції фінансові установи активно освоюють нові напрями діяльності. Це призвело до диверсифікації спектру фінансово-банківських послуг і підвищення ступеню універсалізації діяльності на фінансовому ринку. Еволюція організаційних форм фінансових інститутів відображає цю тенденцію. Фінансові установи поступово переходять від статусу «фінансової лавки» до «фінансового супермаркету», який пропонує широкий спектр послуг. Сучасні банки з розвинених країн світу пропонують своїм клієнтам до 500 різноманітних послуг [15].

Глобалізація і лібералізація фінансових ринків сприяють інтенсифікації руху капіталу між країнами, що створює нові ризики для національних економік. Ці ризики можуть виникати внаслідок надмірної спекуляції, фінансових криз, непередбачених подій тощо. Вони можуть призвести до фінансових потрясінь, економічних рецесій та інших негативних наслідків для країн. Одним із способів управління цими ризиками є фінансово-економічне регулювання. Міжнародні фінансові організації (МФО) відіграють важливу роль у цьому процесі. Вони розробляють і впроваджують міжнародні стандарти фінансового регулювання, а також надають фінансову допомогу країнам, які постраждали від фінансових криз. Загострення кризових явищ у світовому господарстві свідчить про необхідність посилення діяльності МФО у сфері фінансово-економічного регулювання. Це дозволить підвищити ефективність запобігання та подолання фінансових криз [4; 5].

У сучасних умовах глобального розвитку фінансовий ринок є найважливішим структурним елементом фінансово-кредитної системи національної економіки, від ефективності розвитку якого

залежить стабільність та подальше економічне зростання країни загалом та її можливості для інтеграції у світовий фінансовий простір. Наявність фінансового ринку з розвинутою інфраструктурою є одним з необхідних елементів формування сучасної моделі фінансово-економічних взаємозв'язків, що значною мірою характеризують стан розвитку національної економіки. Одним з ключових завдань на шляху до інтеграції у європейський фінансовий простір є побудова в Україні високоліквідного фінансового ринку, спроможного забезпечити потреби національної економіки у кредитно-інвестиційних ресурсах для вирішення питань пов'язаних з екологічними проблемами та відновленням країни в повоєнний період, адже упродовж останніх десятиріч роль та значення фінансового ринку у відтворювальному процесі в усіх країнах світу значно зросла [16].

Інтеграція України до Європейського Союзу як повноправного учасника співтовариства, відкриває перед нею широкі перспективи для подальшого економічного розвитку, проте може створити і значні проблеми для учасників фінансового ринку та органів регулювання фінансової сфери. Серед проблемних питань розвитку фінансового ринку України, пов'язаних з євроінтеграційними процесами слід виокремити: неготовність вітчизняних фінансових посередників до жорсткої конкуренції з іноземними учасниками ринку; недостатній рівень їх капіталізації; необхідність реструктуризації ряду банківських та парабанківських установ; значні витрати на отримання міжнародних і європейських сертифікатів на фінансові послуги, дотримання правил і стандартів ведення банківського та страхового бізнесу в ЄС та інші [12; 15].

Значні проблеми євроінтеграційного характеру будуть пов'язані насамперед з діяльністю небанківських фінансових установ (НФУ), які відносяться до парабанківського сектору, воно заповнюють навколо банківський простір і вважаються сьогодні найслабшою ланкою національного фінансового ринку. Але їх наявність є необхідною умовою для розвитку конкурентного середовища на фінансовому ринку України, розширенню асортименту фінансових послуг та доступу до них з боку клієнтів, зниженню вартості та підвищенню якості послуг. У сучасних умовах в Україні функціонує банкоцентрична модель фінансового ринку, про що свідчить значне переважання частки активів банківських установ серед загальних активів інших посередників (контролюють більше 75% усіх фінансових ресурсів), що здатні акумулювати тимчасово вільні грошові ресурси в країні, та перетворювати їх у позичковий капітал, з метою задоволення потреб економіки в інвестиційних ресурсах. Тому в системі відтворення національної економіки України, у поствоєнний період,

фінансові ресурси кредитно-банківської системи будуть відігравати визначальну роль у відновленні і підвищенні економічного потенціалу країни для забезпечення подальшого економічного зростання.

Збереження активів, інфраструктури та учасників фінансового ринку України під час повномасштабної війни повинно здійснюватися за рахунок ефективної державної підтримки. Відновлення потенціалу фінансового ринку України у поствоєнний період та проведення структурних трансформацій необхідно здійснювати на основі дотримання стандартів і вимог ЄС. Процес адаптації вітчизняного фінансового ринку до стандартів ЄС передбачає необхідність перехідного періоду. При цьому, головні та принципові зміни у законодавстві, повинні бути спрямовані насамперед, на забезпечення стабільності та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної кредитно-банківської системи на європейському фінансовому ринку. У зв'язку з цим необхідно чітко визначення пріоритетності запровадження змін у систему фінансового регулювання. Реалізація цього завдання повинно включати запровадження в Україні позитивного європейського досвіду, регламентуючого діяльність учасників фінансового ринку в ЄС, який базується на правилах Базельського комітету з питань банківського нагляду та відповідних Директивах ЄС щодо власних коштів банків, які були запроваджені для підвищення стійкості фінансових посередників [17].

В умовах розгортання кризових явищ в економіці України на початку XXI століття, особливо під час Covid-19 та повномасштабної агресії росії проти України, коли національні фінансові посередники відчули кризу ліквідності, що призвело до суттєвого скорочення інвестиційної діяльності набуло актуальності необхідність створення інтеграційних об'єднань інвестиційного напрямку. На сучасному етапі розвитку найважливішим завданням державного регулювання економіки є поліпшення інвестиційного клімату в Україні, активізація інвестиційної діяльності фінансових посередників, створення умов для їх стимулювання до утворення інтеграційних структур з іншими учасниками фінансового ринку з метою об'єднання інвестиційних ресурсів та їх спрямування в реальний сектор економіки [18, с. 41].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Глобалізація у фінансовій сфері викликає

багато протиріч та проблем у розвитку світової економіки. Суперечності між інтересами національних економік і глобальним середовищем призводять до структурних трансформацій світового господарства та глобального фінансового ринку на сучасному етапі розвитку. Світовий досвід засвідчує, що ефективність виконання фінансовим ринком своєї основної функції з мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів, їх акумуляції та трансформації у позичковий капітал значною мірою залежить від конфігурації інфраструктури цього ринку, його інституціоналізації та правового забезпечення, надійності проведення інвестиційних операцій та систем комунікації, розвитку сучасного механізму консолідації ресурсів. Роль банківських установ в процесі кругообігу капіталу в економіці при існуючій в Україні моделі фінансового ринку стає вирішальною. Водночас обмеженість їх можливостей самостійно фінансувати великомасштабні інфраструктурні проекти, проводити диверсифікацію ризиків та зменшити негативні наслідки асиметрії інформації, а також отримати ефект синергії від консолідації капіталу та розширення спектру фінансових операцій, змушує банки до створення інтеграційних структур з іншими учасниками фінансового ринку.

Отже, інтеграція України до європейського та глобального фінансового простору створить для усіх фінансових установ об'єктивні передумови для подальшого економічного зростання. Поглиблення міжнародної інтеграції України після вступу до СОТ, створення зони вільної торгівлі з ЄС та набуття статусу країни кандидата для вступу до ЄС актуалізує необхідність забезпечення інвестиційної привабливості фінансового ринку України. Європейська інтеграція для фінансового ринку України — це набуття європейського досвіду, запровадження високих стандартів у сферу фінансової індустрії, залучення інвестицій, побудова розвиненої ринкової інфраструктури фінансових послуг в країні та широкі перспективи для подальшого розвитку.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій присвячених даній проблематиці у вітчизняній економічній науці залишаються напрями, які є недостатньо розробленими. Зокрема, відсутні дослідження, в яких би комплексно розглядалися сутність та основні чинники фінансової глобалізації, а також її роль у структурних трансформаціях світової економіки.

Література

1. Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. *Український соціум*. 2014. № 1(48). С. 7–21. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2014_1_3 (дата звернення: 25.10.2023).
2. Kose M., Prasad E., Rogoff K., Wei Sh.-J. IMF Working Paper. *Financial Globalization: a Reappraisal*. 2006. URL: https://scholar.harvard.edu/files/rogoff/files/imf_wp_06_189.pdf (дата звернення: 25.10.2023).

3. Білорус О. Г. Проблеми фінансової глобалізації і гіперфінансiалiзацiя вiдтворювальних процесiв. *Проблеми економіки і політичної економії*. 2018. № 1. С. 45–65. URL: https://politeco.nmetau.edu.ua/journals/1/3_a_ru_p.pdf (дата звернення: 25.10.2023).
4. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів: монографія / за ред. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. 528 с.
5. Siskos E., Rogach O., Tsyganov S. Internationalization of the World Economy: “Current Trends”: monograf. Kastoria : EVKONOMIA Publisher, 2020. 336 p.
6. Сучасні тенденції міжнародного руху капіталу: монографія / О. І. Рогач, П. В. Дзюба, С. А. Циганов та ін. Київ: ЦУЛ, 2019. 269 с.
7. *Міжнародний валютний фонд: вебсайт*. URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 25.10.2023).
8. *Goldman Sachs Group: вебсайт*. URL: <https://www.goldmansachs.com/> (дата звернення: 25.10.2023).
9. Market Highlights. *World Federation of Exchanges*. 2023. URL: <https://statistics.world-exchanges.org/> (дата звернення: 23.10.2023).
10. Desjardins J. The 20 largest stock exchanges in the world. *Visual capitalist*. 2022. URL: <https://www.visualcapitalist.com/all-of-the-worlds-money-and-markets-in-one-visualization-2020/> (дата звернення: 23.10.2023).
11. Краснова І. В. Формування інвестиційних стратегій на інтегрованих фінансових ринках: монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 618 с.
12. Корнеєв В. В., Матвієнко Г. А. Виклики та перспективи розвитку фінансового ринку країн ЄС в умовах діджиталізації. *Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. праць*. 2019. № 42. С. 86–98.
13. Інноватика на фінансових ринках: монографія / С. В. Онишко та ін.; за наук. ред. С. В. Онишко; Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2018. 466 с.
14. Глобальний ринок Fintech. *The Business Research Company*. 2021. URL: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/fintech-market>
15. Циганова Н. В. Консолідація банківського сектору у конкурентному середовищі: монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 422 с.
16. Apalkova V., Tsyganov S., Chernytska T., Meshko N., Tsyganova N. Evaluating the economic and ecological effects of investment projects: A new model and its application to smartphone manufacturing in Europe. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. Vol. 18, Is. 4. P. 252–265. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(4\).2021.22](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(4).2021.22).
17. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики: аналітична доповідь / за ред. М. Пашкова. Київ : Центр Разумкова, 2020. 100 с.
18. Євроінтеграційний вектор розвитку та реалізація національних інтересів України : монографія / за заг. ред. Д. В. Карамішева. Харків : ХРІ НАДУ, 2021. 204 с.

References

1. Sidenko, V. R. (2014). Novi hlobal'ni vyklyky ta yikh vplyv na formuvannya suspil'nykh tsinnostey [New global challenges and their impact on the formation of social values]. *Ukrayins'kyu sotsium*, 1(48), 7–21. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2014_1_3 [in Ukrainian].
2. Kose, M., Prasad, E., Rogoff, K., Wei, Sh.-J. (2006). IMF Working Paper. *Financial Globalization: a Reappraisal*. Retrieved from https://scholar.harvard.edu/files/rogoff/files/imf_wp_06_189.pdf.
3. Bilorus, O. H. (2018). Problemy finansovoyi hlobalizatsiyi i hiperfinansializatsiya vidtvoryval'nykh protsesiv [Problems of financial globalization and hyper-financialization of reproductive processes]. *Problemy ekonomiky i politychnoyi ekonomiyi*, 1, 45–65. Retrieved from https://politeco.nmetau.edu.ua/journals/1/3_a_ru_p.pdf [in Ukrainian].
4. Imperatyvy rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn v umovakh hlobal'nykh vyklykiv: monohrafiya [Imperatives for the development of international economic relations in conditions of global challenges: monograph]. (2022). Edited by O. A. Dovhal. Kharkiv, KHNU named after V. N. Karazin [in Ukrainian].
5. Siskos, E., Rogach, O., Tsyganov, S. (2020). Suchasni tendentsii mizhnarodnoho rukhu kapitalu: monohrafiya [Internationalization of the World Economy: Current Trends: monograf]. Kastoria, EVKONOMIA Publisher [in Ukrainian].
6. Rohach, O. I., Dzyuba, P. V., Tsyhanov, S. A. and other (2019). Suchasni tendentsiyi mizhnarodnoho rukhu kapitalu: monohrafiya [Modern trends in international capital movement: monograph]. Kyiv, TSUL [in Ukrainian].
7. *International Monetary Fund: website*. Retrieved from <https://www.imf.org/en/home>.
8. *Goldman Sachs Group: website*. Retrieved from <https://www.goldmansachs.com/>.
9. Market Highlights. *World Federation of Exchanges*. (2023). Retrieved from <https://statistics.world-exchanges.org/>.
10. Desjardins, J. (2022). The 20 largest stock exchanges in the world. *Visual capitalist*. Retrieved from <https://www.visualcapitalist.com/all-of-the-worlds-money-and-markets-in-one-visualization-2022/>.
11. Krasnova, I. V. (2018). Formuvannya investytsiynykh stratehiy na intehrovanykh finansovykh rynkakh: monohrafiya [Formation of investment strategies in integrated financial markets: monograph]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].

12. Korneyev, V. V., Matviyenko, H. A. (2019). Vykylyky ta perspektyvy rozvytku finansovoho rynku krayin YES v umovakh didzhytalizatsiyi [Challenges and prospects for the development of the financial market of EU countries in conditions of digitalization]. *Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukrayini: zb. nauk. prats'*, 42, 86–98. [in Ukrainian].
13. Innovatyka na finansovykh rynkakh: monohrafiya [Innovation on financial markets: monograph]. (2018). Edited by S. V. Onyshko. Irpin, SFS University of Ukraine [in Ukrainian].
14. Fintech global market. (2021). *The Business Research Company*. Retrieved from <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/fintech-market>.
15. Tsyhanova, N. V. (2020). Konsolidatsiya bankivs'koho sektoru u konkurentnomu seredovyshchi: monohrafiya [Consolidation of the banking sector in a competitive environment: monograph]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].
16. Apalkova, V., Tsyganov, S., Chernytska, T., Meshko, N., Tsyganova, N. (2021). Evaluating the economic and ecological effects of investment projects: A new model and its application to smartphone manufacturing in Europe. *Investment Management and Financial Innovations*, 18, 4, 252–265. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(4\).2021.22](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(4).2021.22).
17. Sektoral'na intehratsiya Ukrayiny do YES: peredumovy, perspektyvy, vykylyky: analitychna dopovid' [Sectoral integration of Ukraine into the EU: prerequisites, prospects, challenges: analytical report]. (2020). Edited by M. Pashkova. Kyiv, Razumkov Center [in Ukrainian].
18. Yevrointehratsiynnyy vektor rozvytku ta realizatsiya natsional'nykh interesiv Ukrayiny: monohrafiya [European integration vector of development and realization of national interests of Ukraine: monograph]. (2021). Edited by D. V. Karamyshev. Kharkiv, HRI NADU [in Ukrainian].